

Venskabets historie

Michael Roes

Venskabets historie

ROMAN

Oversat af Jane Tversted

FORLAGET VANDKUNSTEN

Jeg ville ønske, at vi allerede sad i flyet titusind meter over denne forbandede jord. Hvert øjeblik regner jeg med at se Achmed eller Slimane dukke op i afgangshallen. Hvor høj er straffen for at bortføre et barn i dette land? Men, hvem er her den egentlige bortfører!

Siden vi ankom til lufthavnen, har Milan ikke sagt et ord. Og ikke sluppet min hånd eneste gang. Hvad jeg vil gøre, hvis nogen prøver at skille os igen? Jeg ville gå amok, kapre et fly, blive terrorist!

Tag dig dog sammen, Matthias! Lad ikke nogen mærke, hvad der står på spil! Køen bag os med ventende virker langt mere urolig og nervøs end Milan og jeg.

De behøver ikke vente her ved skranken, siger den tyndhårede mand. De har jo allerede tjekket ind. Så snart computeren virker igen, kalder jeg på Dem, og De og drengen kommer til først.

Det er helt i orden, svarer jeg roligt.

Lette. Flyve. Afsondring. Væk fra verden til et bedre sted, langt borte. Var det ikke præcis det, vores venskab handlede om?

Michel Foucault:
Venskabets
historie

I århundrederne efter Antikken udgjorde venskabet en meget vigtig social relation, inden for hvilken individerne rådede over en vis frihed, et vist valg, som samtidig tillod dem at have meget intensive følelsesrelationer.

Venskabet havde også sociale og økonomiske implikationer: F.eks. blev det forventet, at man hjalp sine venner.

Jeg vil mene, at man ser denne form for venskab gå under i det 16. og 17. århundrede, i det mindste i det mandlige samfund. Og man begynder at se anderledes på venskabet. Fra og med det 16. århundrede kan man finde tekster, som utvetydigt kritiserer venskabet og fremstiller det som noget farligt.

Forhindring
af venskaber

Hæren, bureaukratiet, forvaltningen, universitetet og skolen kan ikke fungere med den slags intensive venskaber. Jeg vil mene, at man kan opfatte alle disse institutioner som en betydelig bestræbelse på at formindske følelsesrelationerne. Det er især tilfældet med skolerne. Siden oprettelsen af videregående dannelsesanstalter, hvor der blev optaget hundredvis af unge drenge, drejede det sig ikke kun om at forhindre, at de havde seksuelle forhold, men også at de sluttede venskaber med hinanden.

Venskab
som problem

Efter vores undersøgelse af seksualitetens historie, bør vi nu, mener jeg, prøve at forstå venskabets eller venskabernes historie. Og en af mine hypoteser – jeg er sikker på, at den kan verificeres, hvis vi påtog os opgaven – er, at homoseksualitet (herunder forstår jeg tilstedeværelsen af seksuelle relationer mellem mænd) bliver

til et problem fra og med det 18. århundrede. Vi ser den blive til et problem i forhold til politiet og retssystemet. Og grunden til, at den i denne epoke bliver til et socialt problem, er, fordi venskabet forsvinder.

Så længe venskabet blev betragtet som noget vigtigt, der var samfundsmæssigt accepteret, var der ingen, der lagde mærke til, at mænd havde seksuelle forhold til andre mænd. Om de dyrkede sex eller (bare) omfavnede hinanden, havde ingen betydning. Overhovedet ingen!

Men så snart venskabet forsvandt som kulturelt accepteret relation, opstod spørgsmålet: Hvad er det mændene foretager sig sammen? Det er på dette tidspunkt, problemet viser sig. Og frem til i dag anses det for at være et problem, når mænd har samleje eller seksuelle forhold til hinanden. Jeg er helt sikker på, at jeg har ret: Venskabets forsvinden som social relation og den kendsgerning, at man begynder at se homoseksualitet som et socialt, politisk og medicinsk problem, er en del af samme proces.

Venskab
og seksualitet

(Michel Foucault: Sex, magt og identitetspolitik)

FØRSTE BOG

En kort sommer i Tichy

En gnaven, ubarberet mand med en afbleget baseballkasket stopper mig på gaden. Han spørger mig, hvad jeg leder efter; måske også, hvad jeg har at gøre her. Han forstår ikke eller vil ikke acceptere, at jeg bare vil udforske det sted, hvor jeg skal tilbringe sommeren. Han befaler mig at blive på hovedvejen. Men jeg har ikke i sinde at adlyde den selvudnævnte ordenshåndhæver.

Lidt senere ser jeg ham med en suspekt ledsager foran min boligblok. De udspørger børnene om den mistænkelige fremmede, der ganske pludseligt er forsvundet. Gennem de lukkede skodder iagttager jeg, hvordan de ærgerligt ser sig omkring og til sidst går derfra.

Femhundredtusinde mennesker, hører jeg i nyhederne om aftenen, demonstrerede i dag mod den voldelige undertrykkelse af protester i Kabylien, mod den høje arbejdsløshed, mod myndighedernes magtmisbrug og korrupsion. Under den hidtil største kabylske demonstration var det atter kommet til blodige sammenstød mellem de hovedsageligt unge demonstranter og politiet. Op mod femhundrede personer var ifølge oplysninger fra sygehusene blevet såret. En nyhedsoplæser berettede om adskillige døde.

Udsigten til havet. Spærret af illegalt opførte huse.

Dernæst hovedvejen mellem Tichy og Aokas, som i går stadig gav genlyd af demonstranternes kampråb: Så skyd dog! Skyd bare! Vi er for længst døde!

I det mindste holdt de trafiklarmen i ave for en stund, selvom varevognenes og minibussernes urolige dytten allerede blandede sig med sørgesangene, der hvor demonstrationstoget endte.

Unge mænd vender tilbage fra stranden, skrår over gaden, går forbi min boligblok, slentrer støvophvirvlende over den græsfrie boldbane, over mod flere trøstesløse sociale boligblokke. Kabyliens ungdom, barfodet, i billige shorts, sådan som unge mænd ellers ikke viser sig offentligt noget andet sted i den arabiske verden. Udelukkende mænd! Hvad gør de unge kvinder, når ønsket om en forfriskende dukkert i det nærliggende hav kommer over dem ved julitemperaturer på fyrre grader eller derover?

3

Allerede fra tidlig morgen har der ikke været mere frisk vand. Til de uundgåelige gøremål i køkken og bad har jeg heldigvis fyldt to spande. Men det rækker ikke til at skylle saltet af min hud fra min udflugt til havet.

Tichy, det berømte søbad for velhavende folk fra hovedstaden. Kilometerlange solbeskinnede sandstrande; på skråningerne af Cap Carbon lever vilde aber, som vil fodres af turisterne, der er blevet sjældne; udtynkede korkegeskove, uddøende lysestøbere, likvifraktionsanlæg i Oued Soummams tilslammede delta.

I dag endnu en demonstration for at gøre opmærksom på dem, der er blevet bortført af gendarmeriet. Enkelte har siddet fængslet i flere måneder uden dom, ja, uden overhovedet at være blevet anklaget. Brænden-

de bildæk, tåregasgranater, raserede sommerhuse. Kilometerlange mennesketomme strande. Landets rige og mægtige vil hellere tilbringe denne anarkiets glohede sommer ved Côtes d'Azur.

Jeg strejfer gennem den næsten forladte flække. Kun nogle gamle mænd sidder i skyggen af deres lukkede værksteder og forretninger og venter på, at generalstrejken bliver overstået. Ingen ved rigtig, hvem der har beordret den. Men heller ingen tør modsætte sig ordren.

Om aftenen langt om længe en smule liv i hovedgaden. Et første cafébesøg. Pludselig er jeg omringet af åbne, venligt smilende ansigter, hovedsageligt unge. Deres fædre mødes i en anden café.

Hello! How do you do?

Hi! Oh, you speak English!

Yes. Not fluently but...

Yanis, kaldet Choupo, taler alle forsikringer til trods flydende engelsk og oversætter vores ordveksling til kabylsk for sine venner.

Han er søn af en murer, erfarer jeg i løbet af vores samtale, læser engelsk og filosofi i Béjaïa og vil gerne være journalist eller lærer.

Hvad gutterne ikke vil vide! pruster han. Tænk dig engang, drengene spørger, om du er gift og hvilken skostørrelse, du bruger. Og om du kan skaffe dem et visum til Tyskland.

Hans hår er klippet kort som i militæret. Han har en kampsvømmers veltrænede krop, og de foregående somre, dengang der stadig kom gæster til Tichy, har han arbejdet som livredder på stranden. Hans hænder er ru og arrede, mest fordi han i sin fritid hjælper sin far.

Du må bære over med, at de er så påtrængende, beder

han mig. Det er første gang, de hører nogen tale engelsk. De nyder bare at lytte til dig, lige meget hvad du siger.

Han er en god oversætter, selvom han bliver træt af de samme tilbagevendende spørgsmål. Han formidler ikke bare mine ord til de omkringstående, men også ordenes mening, sådan at de kan forstå, hvad den mærkelige fremmede forsøger at fortælle dem.

Så rejser Yanis sig pludseligt, siger, han har noget, han skal, og går sin vej uden at sige farvel.

Jeg ser forundret efter ham. De andre forklarer mig i et vildt sprogvirvar af engelske, franske, arabiske og kabylske brokker, at Yanis hjælper med at bygge familiens hus. De er i gang med at bygge en etage til eller udvide det, fordi den ældste brors bryllup står for døren. En søns pligt over for ethvert ældre familiemedlem i dette ufærdige land.

Man køber eller besætter et stykke jord og begynder bare. Havde familiefaderen engang haft en plan, så bekymrer den ikke sønnerne. Huset vokser med familien. Har man tid, giver man en håndsækning. Er der penge tilovers, køber man en sæk cement og begynder på en ny etage. Og skulle huset virkelig engang blive færdigt, begynder et yngre familiemedlem et nyt sted, for det meste et sted tæt på forældrenes hus, med fundamentet til en ny bygning, til en ny historie.

4

At skue ud over havet betyder her at kigge mod nord, mod Europa, ind i kulden, ind i det blege lys som længselnes sted.

På trappen til stranden kalder nogen mit navn. En af drengene fra caféen er fulgt efter mig. Det samme korte hår som Yanis og med de første dun på hagen. I en fremmedførers anprisende tonefald spørger han mig indtrængende, om jeg allerede har besøgt den ene eller anden regionale attraktion, indtil min ordknaphed får hans talestrøm til at gå i stå.

Stumme går vi ved siden af hinanden langs stranden. Pludselig begynder han med alvorlig mine at synge en kabylsk folkevisе for mig.

Sangen handler om en ung mand, der på grund af u-gengældt kærlighed drager ud på havet. Mod nord, og aldrig vender tilbage. – Kabyleerne er ikke fiskere. Havet virker mere skræmmende og fremmed på dem, end det er en ven. Indtil for få år siden forbød forældrene stadigvæk deres børn at bade i havet.

5

Jeg kigger også forbi Café de la Jeunesse, spørger efter Yanis, men han hjælper sin far med huset. Straks er der en af drengene, som spæner af sted for at hente ham. Forgæves forsøger jeg at kalde ham tilbage.

Yanis gør ikke noget for at skjule sin irritation. Han har andet at tage sig til end at være tolk for den ubeskæftigede gæst. En gæst kan tage imod, hvad han velvilligt bliver budt. Men han bør ikke stille krav.

Han lader mig alene tilbage med de andre dagdrivere. Da samtalen går i stå, og forventningerne om en velkommen afveksling forbliver uopfyldt, sniger der sig en aggressiv og provokerende tone ind i de omkring-

stående unge mænds morsomheder og drillerier. Føler mig mere og mere utilpas i centrum for deres opmærksomhed. Måske rejser jeg mig en smule for brat for at bane mig vej ud. Uforståelige ord og hånlige latter sendes efter mig.

På vej tilbage til min ferielejlighed støder jeg ind i Yanis, som spiller kort med sine venner i en indgang. Åbenbart er han ikke gået direkte tilbage til den familiære byggeplads. Han nikker til mig, men inviterer mig ikke hen til dem. Han siger kun en sætning, afvisende, nærmest en smule hånlige: *Already famous here, aren't you?*

6

Alene de mange indtryk gør mig træt som et trækdyr. Ikke havet, men havnen har fyldt mig op: De olieindsmurte arbejdere, deres smidige bevægelser, fiskerne, mere forsigtige, brune af solen med hårde, nærmest hånlige ansigter, nettene, der lugter af død, det brakgrønne havnevand med dets regnbuefarvede overflade af olie. Alt for meget til en skitsebog. Endnu ikke i stand til at skelne mellem indtrykkene og udvælgelse.

Og derefter kedsomhedens chok i denne trøstesløse afkrog: Hav og strand uden mylder. Kun affaldet og den flimrende havneby deles om dem.

Fejrer den første uge af mit ophold med billig whisky fra duty-free shoppen i Milano og en tilsvarende rus.

Jeg skitserer nettene, stadig dryppende af saltvand i bådene, til tørring eller reparation, krøllet sammen i brune bunker på de farveløse stager, tegner bare uden at tænke.

Seks mennesker myrdet, læser jeg i Quotidien d'Oran. En gruppe terrorister overfaldt en nomadelejr i Wilaya Médéa. De angreb det lidt afsidesliggende telt, der tilhørte Dahmane familien fra stammen Ouled Rhamnia, og overraskede familiemedlemmerne, mens de lå og sov. De øvrige beboere i lejren holdt de i skak med geværer. Seks af Dahmane familiens medlemmer fik skåret halsen over, faren, Abdellah på treogfyrre år, hans børn Mohammed, Amar, Saida og Abdel-Kader, seksten, femten, ti og otte år gamle, og spædbarnet Tahar på seks måneder. Moren, Aicha, og datteren, Fatma, blev bortført af terroristerne efter blodbadet. Indtil videre har man intet livstegn fået fra de to kvinder.

Ja, hvad laver jeg egentlig her? Kan jeg dagligt læse om så barbariske forbrydelser og alligevel sætte mig ned på stranden og male eller gå på café?

Jeg passer ikke ind her. Min skitseblok støder ikke bare på manglende forståelse, den fremprovokerer spot. Fra nu af lader jeg den ligge i ferielejigheden. Måske kan Kerims hund engang sidde model for dig, håner Yanis efter at have kastet et blik på "Den druknede kat", som jeg skitserede nede på havnen.

Til alt held sidder vi alene på Café de la Jeunesse, så Yanis ikke er nødt til at oversætte kammeraternes banale snak om Bayern München, Scorpions eller Rommel.

Jeg spørger ham, hvad der har udløst de seneste uroligheder.

Jeg var tilfældigvis derhjemme, da nyheden kom i radioen, fortæller han. Egentlig overraskede det mig ikke. For mig var det bare endnu et attentat. Men selv min far afbrød sit arbejde og udbød: Har du hørt det? De har myrdet vores sanger!

Dernæst opfordrede han mig: Tag med dine kammerater! Det her attentat kan I ikke bare acceptere.

Mener du, jeg skal lade arbejdet ligge og gå på gaden med de andre? spørger jeg min far.

Ja, gå ud sammen med de andre, forsvar jer, vi kan ikke finde os i, at regeringen myrder vores bedste mænd. Og sådan gik det til, at jeg for første gang i mit liv fik min fars tilladelse til at gå på gaden for at demonstrere og slås mod politiet. Du kan tro, jeg gjorde rigelig brug af hans tilladelse! – Yanis smiler hånligt. De mange døde og sårede nævner han ikke med et ord, som om de seneste dages gadekampe bare er en sjov omgang røvere og soldater.

I

- Valgslægtskaber Foruden slægtskaber indtager venskaber den vigtigste plads i menneskers sociale orden. Venskaber er valgslægtskaber mellem ikke-beslægtede, som er kendetegnet ved en høj grad af gensidig sympati og interesse.
- Etologi Venskaber, det vil sige empatiske relationer mellem to af samme slags, som ikke er begrundet i forplantnings-, jagt- eller beskyttelsesfællesskaber, findes også i dyrriget: Par, der tilbringer meget tid sammen, som f.eks. de rødpandede lemurer – en madagaskisk lemurart – der afluser hinanden og kun sjældent skændes, men ikke er beslægtede eller har et (hetero-)seksuelt forhold til hinanden.
- Betingelsesløs altruisme Sådanne venskabelige relationer begrundes primatologer med reciprok altruisme, der er fordelagtig for begge parter. Men der findes eksempler på venskaber, i ordets mest dybtgående betydning, som er karakteriseret ved, at man betingelsesløst er der for hinanden, uden at der kræves eller forventes noget til gengæld, og som ikke bare kan forklares med henvisning til “genernes egoisme”.
- Etymologi Ordet Freund (ven) er en participiumsdannelse af “freien”, (at blive gift). Det kommer af prai: beskytte, skåne, bistå, elske. Frei betyder: At høre til blandt de elskede og dermed være beskyttet, om det så er af stammefællesskabet eller af venner. De alene er frie, det vil sige,

er ligestillede i fællesskabet, modsat de ufrie og ikke-vennerne, de fremmede, de underkastede eller krigsfangerne.

Alle venskabets væsentlige attributter findes allerede i begrebet Freund's etymologiske rødder: Den frie sammenslutning af ligesindede i kærligheds-, beskyttelses- og varige fællesskaber.

*

I Antikken skilte man endnu ikke venskabet, philla, fra kærligheden. I sin etik beskriver Aristoteles venskabet som en væsentlig del af en fungerende politisk enhed. Staten bør værdsætte venskabet højere end retfærdighed. Ifølge Aristoteles bringer venskab ikke bare mennesker med samme moral eller fælles interesser sammen, men er baseret på gensidig sympati og lyst.

Aristoteles: Den nikomachæiske etik

*

Dette følelsesbetonede aspekt træder først i forgrunden igen i den romantiske periode. Hos Montaigne vækker gensidig tiltrækning mellem samme køn, som en forudsætning for venskaber, dog stadig dyb afsky.

Montaigne: Essays

Undertiden støder man i ældre litteratur på det tilsyneladende forældede udtryk: venskabets religion (troskab, heroisme, fravær af seksualitet). Men ligesom det kun er fascinationen af ritualer, der er tilbage af religionen, bør vi på tilsvarende måde bevare venskabets små ritualer: det at bryde op sammen, at gå ud sammen, rejse, feste.

Roland Barthes: Af mig selv

Modstand Venskabets negation betyder modstand mod familiære bånd, gruppen, banden, kammerateriet. Venskabet er et fællesskab blandt lige uden ligegyldighed.

*

Topos/topografi Vi kan gå endnu et skridt videre og tale om venskabet som et sted. Det løser os fra følelsernes felt, som aldrig helt kan beskrives uden hæmninger. Følelsen er imaginær, en længsel, hengivelse, men stedet er derimod helt reelt. Ven som topos finder sit sted i den anden. En del af denne topografi er offentlig og kendt, den anden del taler vi ikke om.

Aristoteles Hvad er en ven? Den samme sjæl, som bor i to kroppe.

Derrida Sjælen bor i den andens krop som en gæst, en fremmed, en indespærret på tid. Venskabet er uhjemligt, i bogstaveligste forstand uden sted, boligløst, ekspatrieret.

Montaigne Ingen gave, ingen skyld blandt venner. I stedet en vilje, en tanke.

En sjæl i to kroppe. Derfor lever vennen videre i sin ven. Derfor dør vennen med sin ven.

Jeg maler i tempera, kun med vand. For guds skyld ingen teknik! Fødder, udelukkende mandefødder, in natura, det er næsten komisk. Nå, men det er, hvad der er på stranden. I legemsstørrelse.

Om aftenen på hovedvejen mellem boligblokkene og stranden, nærmest oppe på kørebanen, opdager jeg to skrubtudser, der ligger oven på hinanden, hannen er mindre og mere senet, hunnen er svulmet så meget op, at hun næsten er ved at sprænges. Jeg forsøger at skille dem ad med min blyant. Røre ved dem vil jeg ikke. Hunnens skind er vortet og har en giftig, orange-gul farve. Til sidst lusker hannen fornærmet bort. Hans tykke mage, som trækker vejret tungt, efterlader han i siden af kørebanen, lige der, hvor deletaxaen fra Béjaïa holder.

Jeg sætter mig straks ved mit skrivebord og forsøger at fastholde den fladkørte skrubtudse, orange-gule stænk på den grå asfalt. Jeg kalder akvarellen "De elskende".

Yanis advarer mig om, at jeg endelig ikke må blive træt af at svare på alle de spørgsmål, man stiller mig. Man kunne meget hurtigt tolke min tavshed som fjendtlighed, eller som overlegenhed, hvad der kommer ud på et. – Han taler med så stor, næsten faderlig alvor, at jeg ikke kan lade være med at smile.

Den generelle opmærksomhed gælder jo ikke bare mig, men også ham som min oversætter. Hans sprogkundskaber giver ham en aura af magt. Et halvt dusin drenge render efterhånden rundt med samme karseklippede militærfrisure som ham, mesterens elever og disciple, let genkendelige på deres sekteriske frisure.

Vi sidder på stranden. Snakker om hans studium, om litteratur og filosofi og om det vanskelige ved at oversætte. Pludselig skifter hans tonefald. Jeg drømte om dig i nat, siger han. I min drøm var du en elefant. Men jeg vidste med det samme, at det var dig. Til at begynde med var jeg nervøs for, at du ville trampe alt i stykker, frugtkasserne foran forretningerne, bordene og stolene foran caféerne. Men du bevæger dig ganske forsigtigt igennem de smalle gader, lader børnene klappe dig og løfter sågar de modigste op på din ryg med din snabel. Da du også griber fat i mig, bliver jeg alligevel bange. Jeg vil råbe noget, men holder så alligevel inde for ikke at skræmme elefanten.

10

Jeg ligger i denne fremmede seng og drømmer om dette fremmede land, hvor jeg med denne hånd, der hænger dødt ned fra sengen, med disse muskler, der spjætter i søvne, med denne kyklopvægt, der presser mig ned i den alt for bløde madras, støber kanoner til den algeriske beys flåde og hælder dem i sandet – den karseklippede gud Vulcanus, som frygter havet. Jeg har købt mine hjælpere på markedet, andalusiske matroser, en ung digter fra Al-Kala en-Nahr.